

DOĞU KARADENİZ, TÜRKİYE VE DÜNYA ORMANCILIĞININ SORUNLARI VE BU SORUNLARI DOĞURAN KÖKSORUNLARIN İRDELENMESİ

Mustafa Fehmi TÜRKER¹, Canan YILMAZ²

¹Artvin Çoruh Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, 08000 Artvin
²Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, 61080 Trabzon,
cgenc61@hotmail.com

ÖZET

Dünya Ormanlık Kongrelerinde (DOK) dile getirilen; ormanlardan sağlanan mal ve hizmetlere olan ihtiyacın giderek artması ve bu durumun ormanlar üzerindeki baskıyı artırması, orman kaynakları yönetiminde katılımcı yaklaşıma gereken önemin verilmemesi, ormanlık, ormanlık eğitim ve araştırma kurumlarının yetersizliği gibi konuların dünya ormancılığının ana sorunlarıdır. Bu sorunların çözümlenememesi; orman kaynaklarının öneminin anlaşılammış olması, bu sektörün ihmal edilebilir bir sektör olarak görülmesi gibi kök sorunlara bağlıdır. Türkiye ormancılığında Beş Yıllık Kalkınma Planları (BYKP) incelendiğinde; kadastronun tamamlanamaması, orman-halk ilişkilerinin düzeltilememesi, odun hammaddesi üretiminin yetersizliği, ağaçlandırma çalışmalarında arzulan seviyeye ulaşamaması gibi bazı meselelerin, ormancılığının temel sorunlarını oluşturmaktadır. Bu sorunların temelinde; geleneksel nitelikteki ormanlık anlayışı, ormanlıkla ilgili yasal düzenlemelerdeki çelişkiler, katılımcı orman kaynakları yönetiminin sağlanamaması, ormanlık sektörüne gereken önemin verilmemesi gibi kök sorunlar yatmaktadır. Doğu Karadeniz Bölgesinde ise; mülkiyetin belirlenmemiş olması, kadastronun tamamlanmamış olması ve bu unsurların orman-halk ilişkisini olumsuz etkilemesi gibi sorunların ortaya çıkmaktadır. Yaşanan bu sorunlar ormanlıkla ilgili yasal düzenlemelerinin yetersiz oluşu, halkın orman kaynaklarının önemini tam olarak kavrayamamış olması gibi kök sorunların varlığından kaynaklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kök Sorunlar, Ormanlık, Sorunlar

ABSTRACT

World forestry problems determined through the World Forest Congresses are increasing demand for forest products and services and press on forest resource, deficiency of participation approach, financing problem and insufficiency of forestry research and education organization. The basis reason underlying these problems are not to apprehend importance of forest resource, to accept forestry sector as negligible. The forestry problems of Türkiye designated through Five Yearly Development Plans are, not to attain forestation objects and conflict of forest-community relation. These problems take root from traditional forestry concept, legislation of forestry, lack of participation approach and not to take notice of forestry sector. It is stated that problems such incomplete cadastre activity, forest- community relation are arised in Doğu Karadeniz Region. These problems emanated inadequate legislation and not to apprehend importance of forest resource.

Key Words: Basic Problems, Forestry, Problems

1.GİRİŞ

Dünya ölçeğinde ormansızlaşmanın neden olduğu hava kirliliği, iklim değişikliği gibi olumsuz sonuçlar dikkat çekmeye başlamış ve bu durumun önüne geçebilmek amacıyla uluslar arası düzeyde toplantılar yapılmıştır. Devam eden uluslar arası hareketin önemli bir parçası olan, ilki 1926'da Roma'da düzenlenen DOK'larda dünya ormancılığına ilişkin düşünceler, mevcut şartlar ve teknikler, ormanlık sektörünü etkileyen faktörler,

meydana gelen değişmeler ve gelişmeler tartışılmış, yaşanan sorunların çözümü için farklı politikalar aranmıştır.

Dünya ormancılığını 1926'lerden günümüze kadar taşıyan DOK'lar incelendiğinde; sırası ile; ormanlardan sağlanan mal ve hizmetlere olan ihtiyacın giderek artması ve bu durumun ormanlar üzerindeki baskıyı artırması, orman kaynakları yönetiminde katılımcı yaklaşıma gereken önemin verilmemesi, ormancılık finansmanında yaşanan sorunlar, ormancılık eğitim ve araştırma kurumlarının yetersizliği, gibi konuların hemen hemen her kongrede sorun olarak belirtildiği görülmektedir. Diğer bir ifadeyle; kongrelerde dünya ormancılığında meydana gelen gelişmeler ve değişiklikler tartışılırken bazı konuların çözüme kavuşturulamamış ve kemikleşmiş sorun olarak ortaya çıktığı görülmüştür.

Sözü geçen sorunların çözümlenememesinin temelinde, bir kısmı ülkelerin ormancılık sektörünün kendi bünyesinden bir kısmı da dış çevreden kaynaklanan bazı "köksorunlar"ın mevcut olmasının yattığı söylenebilir. Nitekim, kongrelerde alınan kararlar ülke hükümetleri tarafından uygulanmadığı takdirde bir yaptırım söz konusu olmamakta, bu kararların uygulanması noktasında kongreler yetkisiz kalmakta ve bu durum önemli bir kısır döngü oluşturmaktadır. Ayrıca, ormanlar toplumların gözünde odun hammaddesi üreten, parayla ifade edilebilen çıktılar meydana getiren kaynak olmaktan öteye geçememiş, son ormancılık kongresinde dahi, orman kaynaklarının hayati önem taşıyan işlevleri vurgulanmıştır. Diğer taraftan, sosyal, ekonomik ve çevresel boyutta çok sayıda işlevleri olan orman kaynaklarını yönetmekten sorumlu ülkelerin ormancılık sektörleri; ülkelerin ekonomik büyüme ve iktisadi kalkınmalarına yaptığı katkılar tam olarak ifade edilememektedir. Bunun sonucu olarak, ülkelerin ormancılık sektörleri ihmal edilebilir bir sektör olarak görülmekte ve yeterli maddi desteği alamamaktadır.

Ülke ekonomisinde önemli yer işgal eden sektörlerin amaç, ilke, hedef ve politikalarının belirlendiği beş yıllık kalkınma planlarından hareket edildiğinde ise Türkiye ormancılığında; kadastronun tamamlanamaması, orman-halk ilişkilerinin düzeltilememesi, odun hammaddesi üretiminin yetersizliği, ağaçlandırma çalışmalarında arzulanan seviyeye ulaşamamış olunması gibi meselelerin ormancılık sektörünün temel sorunlarını teşkil ettiği görülecektir. Ülkemiz ormancılık sektöründe var olan bu sorunların temelinde ise; geçmişten günümüze gelinceye değin esas alınan odun kökenli ürün işletmeciliğine odaklanan geleneksel nitelikteki ormancılık anlayışı, ormancılıkla ilgili yasal düzenlemelerdeki çelişkiler, uzmanlığa dayalı, stratejik yönetimin gereklerine uygun esnek ve istikrarlı çalışan etkin ve verimli bir yönetim ve örgütlenmenin sağlanamamış olması, ilgi ve çıkar öbeklerinin orman kaynağından olan taleplerini de dikkate alan katılımcı orman kaynakları yönetiminin sağlanamaması, ormancılık sektörüne gereken önemin verilmemesi ve ülkenin içinde bulunduğu ekonomik darboğazlar vb. gibi "**kök sorun**"lar yatmaktadır.

Konu Doğu Karadeniz ormancılığı açısından irdelendiğinde; ülke ormancılığında yaşanan sorunlar paralelinde benzer sorunların yaşandığı, ancak özellikle mülkiyetin belirlenmemiş olması, kadastronun tamamlanmamış olması ve bu unsurların orman-halk ilişkisini olumsuz etkilemesi gibi sorunların ağırlıklı olarak ortaya çıktığı saptanmıştır. Yaşanan bu sorunlar ormancılıkla ilgili yasal düzenlemelerinin yetersiz oluşu, halkın orman kaynaklarının önemini tam olarak kavrayamamış olması gibi kök sorunların varlığından kaynaklanmaktadır.

Bu bildiri ile Doğu Karadeniz, Türkiye ve Dünya ormancılığında yaşanan sorunlar ve bu sorunların çözümlenememesine neden olan kök sorunlar tespit edilecek ve bu kök sorunların çözümüne ilişkin öneriler sunulmaya çalışılacaktır.

2.MALZEME VE YÖNTEM

Çalışmanın amacına ulaşma doğrultusunda dünya ormancılığında öne çıkan sorunlar ve bu sorunları doğuran kök sorunların belirlenmesinde her bir DOK incelenmiş, çözümlenemeyen ortak sorunlar belirlenmiştir. Türkiye ormancılığında ise günümüze kadar hazırlanmış olan BYKP'ler aracılığı ile yaşanan sorunlar tespit edilmiştir. Ülkede ormancılığı ile Doğu Karadeniz ormancılığında yaşanan sorunlar benzerlik gösterdiğinden, bu konu aynı başlık altında değerlendirilmiş, ancak bölgede ağırlıklı olarak ortaya çıkan sorunlara değinilmiştir. Ayrıca konuyla ilgili bilimsel çalışmalar da değerlendirilmiştir.

3. DÜNYA ORMANCILIĞINDA ÖNE ÇIKAN SORUNLAR

İlki 1926'da, sonuncusu ise 2009'da düzenlenen, uluslar arası düzeyde ormancılık konularının gündeme geldiği DOK bir bütün halinde değerlendirildiğinde; katılımcı yaklaşıma önem verilmemesi, orman kaynakları üzerindeki baskının artması, ormancılık eğitim ve araştırma kurumlarının geliştirilmeye ihtiyaç duyması, ormancılığın yeterli maddi desteği alamaması, sektörler arası işbirliğinin olmaması gibi sorunların dünya ormancılığının temel sorunlarını teşkil ettiği görülmektedir (FAO, 1954-2003; WFC,2009).

3.1. Ormanlar Üzerindeki Baskının Artması

Dünya yüzölçümünün %30,3'ünü kaplayan orman alanları, 1990-2000 yılları arasında yıllık ortalama % 0,22 azalırken, bu oran 2000-2005 yılları arasında % 0.18 değerini almıştır. Diğer taraftan; 2006 nüfus bilgilerine göre yaklaşık 6,5 milyar olan dünya nüfusu, yıllık %1,2 büyüme oranına sahiptir (FAO, 2009). Başka bir ifadeyle; dünya orman alanlarındaki azalma eğilimine karşılık bu alanlardan çeşit ve sayı olarak gittikçe artan bir şekilde ihtiyaçlarını karşılayan, orman kaynaklarından beklentisi olan kişi sayısı artmaktadır. Dünyadaki hızlı nüfus artışı ve sanayileşme, doğal kaynaklar üzerinde yoğun baskılar oluşturmakta ve bu olumsuzluktan ormanlar ciddi şekilde etkilenmektedir. Öngörülen tahminler; 2023 yılına kadar dünya nüfusunun ortalama %2 artacağı, orman alanlarının tahribinin süreceği, endüstriyel odun hammaddesi açığının 800–900 milyon m³ olacağı, ormanların biyoçeşitlilik, toprak koruma, su üretimi, rekreasyon, avcılık, eko turizm gibi işlevlerin giderek önem kazanacağı ve bunun doğal orman alanlarından yapılan üretim üzerinde bir baskı unsuru oluşturacağı yönündedir (DPT, 2007).

3.2.Katılımcı Yaklaşıma Önem Verilmemesi

Katılımcı yaklaşım, özellikle ormancılık gibi çok sayıda kişi, öbek ve kuruluşlarla etkileşim halinde olan sektörlerde çoğunlukla halk katılımı kavramıyla ifade edilmektedir. Halk katılımı; insanların bireysel olarak ya da örgütlenmiş öbekler halinde, ele alınan bir sorunla ilgili görüş ve düşüncelerini açıklayabildikleri ve bilgi değişimi yapabildikleri, konuya ilişkin sonuçları ya da alınan kararları etkileme gücüne sahip olabildikleri bir tür gönüllülük süreci olarak tanımlanabilir (Anonymus, 2000).

Orman kaynakları sosyal, çevresel ve ekonomik olarak ifade edilebilecek birçok fayda sağlarken, orman-insan ana ekseninde cereyan eden bir etkileşim süreci ortaya çıkmaktadır. Bu etkileşim sürecinin en belirgin özelliklerinden birisi, orman kaynaklarından karşılanan insan ihtiyaçlarının çeşit ve sayı olarak oldukça fazla oluşudur. Benzer şekilde, orman kaynaklarından doğrudan ya da dolaylı olarak faydalanan birey ya da öbekler de

oldukça fazla sayıdadır (Öztürk vd., 2003). Bu durum ilgi ve çıkar öbeklerinin de orman kaynaklarının yönetimi ve işletilmesi sürecine katılımını gerekli kılmıştır.

3.3. Maddi Güçlükler

Maddi güçlükler orman kaynakları yönetimini etkileyen temel faktörlerdir. Dünya ormanlarının çoğu hala ticari mal ve hizmet üretmek amacıyla yönetilmekte ve işletilmektedir. Artan bilinç, uluslar arası toplantılar ve pazarların küreselleşmesi; daha kapsamlı kalkınma amaçlarına ulaşmak için sürdürülebilir orman yönetiminin önemine dikkat çekmiştir (FAO, 2010a). Bununla birlikte; ormancılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliği için güçlü mali yöntemlerinin oluşturulması şarttır. Ormancılık faaliyetlerinin finansmanı, hizmetin niteliğinden dolayı çeşitli zorluklar içermektedir. Ormanlığın finansmanının zorluğu, geleneksel finansman sorunlarının yanında, ormancılık faaliyetlerinin kendi yapısından da kaynaklanmaktadır. Ormancılıkta üretim sürecinin uzun olması ve bu nedenle maliyet ve gelirlerin zaman içinde düzensiz dağılımı; orman kaynaklarının ekonomik olarak doğrudan gelir sağlamayan birtakım faydalar sağlaması; ekolojik, sosyal ve koruyucu işlevlerin sağladığı faydaların piyasa değerinin hesaplanmasının oldukça zor olması gibi nedenlerle, birçok ülkede ormancılık mali olarak bütçe kaynaklarından ayrılan paylarla yürütülmeye çalışılmaktadır (Tosunoğlu vd., 2009).

Ancak, kamusal kaynakların kısıtlı olduğu birçok ülkede, devletin ormancılık faaliyetleri için ulusal bütçesinden ayırdığı pay oldukça yetersizdir. Yine pek çok ülkede orman kaynaklarının mülkiyetinin önemli bir bölümünün devlete ait olduğu düşünüldüğünde, bu alana ayrılan bütçe paylarının azlığı sürdürülebilir orman yönetimi açısından büyük sakıncalar doğurmaktadır (FAO, 2002).

3.4. Ormancılık Eğitimi ve Araştırma Kurumlarının Yetersizliği

Günümüz ormancılığının gelişmesine engel olan temel sorunlardan biri ormancılık eğitim ve araştırma ile ilgili kurumların yapısal sorunlarıdır. Bu kurumların politik, sosyal ve ekonomik gelişmeye tam olarak katkı sağlaması için ormancılık sektöründe meydana gelen değişimler ışığında bu kurumların güçlendirilme ve uyumlu hale getirilmeye ihtiyaçları vardır (FAO, 1997). Bununla birlikte; ormancılık eğitimi, ulusal kalkınma amaçları ve sürdürülebilir yönetime ulaşma açısından son derece önemlidir. Ormancılıkta; orman ürün ve hizmetlerine karşı artan talep, ilgili bütün paydaşların yönetim sürecine katılımı, bu kaynakların besin güvenliği sağlama ve yoksulluğu azaltmadaki öneminin anlaşılmış olması gibi zamanla dikkat çeken ve gündeme gelen farklı yaklaşımlar ormancılık eğitiminde de değişiklik yapılmasını gündeme getirmiştir. Diğer bir ifadeyle ormancılık eğitiminde müfredatlar katılımcı yönetim, cinsiyet eşitliği, ormanlar dışındaki ağaçların önemi gibi konuları içerecek şekilde güncellenmeye ihtiyaç duymaktadır (FAO, 2010b).

İçinde bulunduğumuz 21.yüzyılda pek çok bilim dalında hızlı bir değişim ve gelişim olduğu görülmektedir. Bu değişim ormancılığı da etkilemekte ve onu değişime mecbur bırakmaktadır. Dünya ormancılığının ulaşmak istediği hedefler, orman kaynaklarını etkin ve sürdürülebilir şekilde faydalanmaya sunmak, orman ekosisteminin devamını sağlamak, geliştirmek, planlamak, yangın, sel, çığ gibi sorunları en aza indirmek, ormanın ekolojik özelliklerini ön plana çıkararak yapısal değişiklikleri gerçekleştirmek, orman kaynaklarını geleceğe göre planlamak ve meslek statüsünü de buna göre şekillendirmektir (Erdaş, 2008).

Diğer taraftan ormancılıkla ilgili bilimsel, teknolojik ve idari bilgilere olan ihtiyaç artmıştır. Araştırmalar ormancılıkla ilgili amaçlara ulaşmada önemli rol oynamaktadır. Ancak; ormancılıkla ilgili uygun kararları almak için gerekli bilgiye ulaşma konusunda

güçlük yaşanmaktadır. Gösterilen ilgiye rağmen araştırma sonuçlarının iletimini içeren bilgi ulaştırma için yapılan düzenlemeler yetersiz kalmıştır (FAO, 1972).

4. DÜNYA ORMANCILIĞININ SORUNLARINI DOĞURAN KÖKSORUNLAR

1926'dan günümüze gelinceye kadar çözümlenemeden kalmış sorunların temelinde bir takım kök sorunların olduğu düşünülmektedir. Bu bölümde ilgili kök sorunlar açıklanacaktır.

4.1. Orman Kaynaklarının Öneminin Anlaşılamamış Olması

Ormanlık sektörünün sorunlarının çözümüne engel olan en önemli nedenler arasında orman kaynakları konusunda toplumun sahip olduğu değer yargıları sistemi bulunmaktadır. Bu değer yargıları sisteminin kökleri ise, toplumun yaşadığı tarihsel sürece dayanmaktadır. Halk ve hatta aydın kitle orman kaynakları hakkında sistem bilincine sahip olmadığı, yani neden sonuç ilişkilerine ilgi göstermediği için orman kaynağından elde edilen faydalara hep kısa dönem ve doğrudan çıkar elde etme çerçevesinde yaklaşmaktadır. Örneğin tarım arazisi, evine götüreceği av hayvanı, elde ettiği yakacak, hayvanına verdiği ot ve yaprak gibi açık ve doğrudan faydaların dışında, bu kaynağı önemsememektedir. Bir başka ifadeyle, orman kaynağının yönetim ve işletmeciliğinde uzun dönemli ve dolaylı faydalar dikkate alınmamaktadır (Geray, 1998).

Diğer bir anlatımla; insanoğlu yerleşik düzene geçtikten sonra, yaşadığı alanı genişletmek, tarım alanı elde etmek ve hayvanlarını olatmak amacı ile ormanlar üzerinde baskı unsuru oluşturmuşlardır. Bu baskı günümüze kadar artarak devam etmiştir. Nüfus artışı nedeniyle doğal kaynaklar hızla tüketilmeye başlanmış ve verimlilikleri azalmıştır. Önceden ormanlara odun hammaddesi kaynağı ve ormanların kesilmesi ile kolay bir şekilde sahip olunan arazi varlığı olarak bakan insanoğlu bugün ormanın bir çok ekolojik değerleri de ürettiğinin farkına varmıştır. Ancak konunun önemi ortaya çıktığında Dünya ormanlarının önemli ölçüde tahrip edildiği gerçeği ile karşı karşıya kalmıştır(DPT, 2001).

4.2. Ormanlık Sektörünün İhmal Edilebilir Bir Sektör Olarak Görülmesi

Sosyal, ekonomik ve çevresel boyutta çok sayıda işlevleri olan orman kaynaklarını yönetmekten sorumlu ülkelerin ormanlık sektörleri; pazarlanamayan, fiyatlandırılmayan mallar üretmekte, fiyatlandırabildiği malları ise kaçakçılık ve kayıt dışılık gibi nedenlerden dolayı kayıt altına alamamakta ve ülkelerin ekonomik büyüme ve iktisadi kalkınmalarına yaptığı katkılar tam olarak ifade edilememektedir. Bunun sonucu olarak, ülkelerin ormanlık sektörleri politika yapıcılar ve karar alıcılar nezdinde ihmal edilebilir bir sektör olarak görülmekte ve yeterli maddi desteği alamamaktadır.

Nitekim, Türkiye ormanlık sektöründe bilançolara sadece odun kökenli ve kısmen de odun dışı ürünlerin parasal değerleri yansıtılmaktadır. Bu iki kalemdeki ekonomik değerlerin toplamı, orman kaynağının ekonomik değerinin sadece %37,2 'sini oluşturmaktadır. Geriye kalan %62,88'lik miktar bilançolara yansıtılmamaktadır. Başka bir anlatımla; orman kaynağının sunduğu rekreasyon, olatma, erozyon ve sel kontrolü gibi hizmetlerin ekonomik değeri hesaplamalara katılmamaktadır (Türker vd.,2001).

4.3. Yaptırım Yetkisinin Olmaması

Ormansızlaşmanın beraberinde getirdiği, canlıların hayatını tehlikeye sokan birçok olumsuzluğun yaşanması; toplumların uluslar arası düzeyde bir araya gelinmesi

zorunluluğunu doğurmuştur. Bu toplantılarda ormancılık sorunları tartışılmış, çözüm yolları aranmış ve öneriler sunulmuştur. Ancak, ülke politikaları ve planları oluşturulurken uluslar arası düzeyde dile getirilen öneri ve kararların dikkate alınmaması durumuyla karşılaşmaktadır.

Nitekim, Dünya Ormancılık Kongreleri; hükümetlerin politik, ekonomik ve sosyal hedefleri üzerinde kararlarını uygulatacak yetkiye sahip olmadığını, ancak yine de sorumluk sahibi ve duyarlı olan katılımcılarla bu çalışmaların yapıldığını, benzer şekilde kongre tavsiyelerinin takip edilip edilmediğinin somut faaliyetlerle tespit edilmesi gerektiğine vurgu yaparak (FAO,1991,1972) bu soruna dikkat çekmiştir. Sonuç olarak; kongrelerde alınan kararlar ülke hükümetleri tarafından uygulanmadığı takdirde bir yaptırım söz konusu olmamakta, bu kararların uygulanması noktasında kongreler yetkisiz kalmaktadır.

4.4. Sektörler Arası İşbirliğinin Olmaması

Uzun zamandan beri ormancılık konularıyla ilgili tartışmalar, ormancılık sektörü içerisindeki insanlarla sınırlı kalmıştır. Fakat günümüzde, daha kapsamlı yaklaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Son yıllarda ormanlar üzerindeki baskıların; küresel iklimdeki değişimler, ekonomik durum ve nüfus yapısı gibi ormancılık sektörünün dışından gelen baskılar sonucu olduğu görülmektedir. Bu değişimler birçok sektör arasında etkiler oluşturmaktadır. Örneğin nüfus artışı ve şehirlere göç, sadece ormanlar değil, tarım arazileri üzerinde de çevresel baskılara sebep olmaktadır. Küresel ekonomi ile enerji arz ve talebindeki değişimler bunun örnekleridir. Bu değişimler geçmişte olduğundan daha sık meydana gelmekte, daha büyük belirsizlik ve dalgalanma yaratmaktadır. Bu durumlar ormancılık sektörünün dışındaki ilgili kesimlerle işbirliği yapılmasını gerekli kılmaktadır (Özden ve Atmış, 2009).

5. TÜRKİYE ve DOĞU KARADENİZ ORMANCILIĞINA İLİŞKİN ÖNE ÇIKAN SORUNLAR

Dengeli bir kalkınma hızını gerçekleştirmek, gelir dağılımını iyileştirerek bölgeler ve katmanlar arası gelişmişlik farkını ve işsizliği azaltmak, yapısal değişiklikleri sağlamak, döviz tutumunun geliştirilmesi ve kaynakların etkin ve akılcı kullanımını sağlamak gibi makro düzeydeki amaçları taşıyan (Geray, 1998) BYKP' lerde, ormancılık sektörü çoğunlukla tarım sektörünün bir alt sektörü olarak ele alınmış ve bu nedenle bazı kalkınma planlarında ormancılık sektörüne ilişkin bilgilere gerektiği kadar yer verilmemiştir. Adı geçen planlar incelendiğinde; (1963-1967), (1968-1972) ve (1973-1977) yılları arasındaki dönemleri içeren ilk üç kalkınma planında, genellikle ormancılığın "işletmecilik" amacına ağırlık verilmiş olup (Konukçu, 2001); orman kadastrosu ve amenajman planlarının tamamlanması, ağaçlandırmalarla yeni orman tesisi, orman-halk ilişkilerinin düzenlenmesi ve daha fazla orman alanını işletmeye açabilmek için orman yollarının kısa bir zamanda tamamlanması gibi, sadece ormandan daha fazla odun kökenli ürün elde etme odaklı ormancılık sorunlarına öncelik verilmiştir (DPT, 1963; DPT,1968; DPT, 1973). Özellikle, (1979-1983) yıllarını kapsayan IV. Plan döneminden itibaren verimli, ekonomik ve çevreyi koruyucu çalışmalar ile odun dışı orman ürün ve hizmetlerine daha fazla ağırlık verilmeye çalışılmıştır (Konukçu, 2001).

Geçmişten günümüze değin hazırlanan Beş Yıllık Kalkınma Planları incelendiğinde; kadastronun tamamlanamaması, orman-halk ilişkilerinin düzeltilememesi, odun

hammaddesi üretiminin yetersizliği, ağaçlandırma çalışmalarında arzulanan seviyeye ulaşılmamış olunması gibi yaklaşık yarım asırdır çözülemeyen meselelerin, Türkiye ormancılık sektörünün temel sorunlarını teşkil ettiği görülecektir. Ülke ormancılığında tespit edilen sorunların benzer şekilde Doğu Karadeniz ormancılığında da yaşandığı, özellikle kadastronun bitirilememiş ve mülkiyetin belirlenmemiş olması, orman-halk ilişkilerinde yaşanan sorunların bölge ormancılığı sorunlarını oluşturduğu saptanmıştır.

5.1. Orman Kadastro Sorunu

Orman kadastrounun Türkiye ormancılığının yıllardır çözülemeyen bir sorun olmasını tetikleyen nedenlerden biri; orman alanlarının tanımı, mülkiyetin kime ait olacağı ve orman kadastro komisyonlarının yapısıyla ilgili olan, dolayısıyla ormanların sınırlandırılıp güvence altına alınmasını doğrudan veya dolaylı biçimde etkileyen yasal değişikliklerin oldukça sık gerçekleştirilmesi ve bu değişiklikler nedeniyle çalışma yapılan alanlara tekrar tekrar gidilmesidir (Türker vd.,1995) .

Ayrıca orman kadastrounun tarihsel gelişimi süresince sürekli yaşanan yetişmiş uzman personel sorunu, personele tanınan sosyal haklar, çalışma güvencesi ve idari yapılanma içinde iletişim eksiklikleri, idarenin soruna gerekli önemi vermemesi, çalışanların sahipsiz ve sosyal baskılara maruz kalması gibi idari sorunların orman kadastro komisyonlarının çalışmalarını olumsuz yönde etkilemiş olması, bu durumun orman kadastro komisyonlarında görev alan çalışanların çalışma isteğini azaltması, tayinle görevlendirilenlerin çalışma sürekliliğinin sağlanamaması, güç arazi koşullarında çalışılmasına rağmen herhangi bir büro işinde görevli teknik eleman gibi ücretlendirilmesi gibi sorunlar da bu sorunun çözümlenmemesinde önemli bir paya sahiptir. Diğer taraftan, orman kadastro çalışmalarının gerçekleştirilmesinde aynı konuda çalışan kamu kuruluşlarıyla çalışmaların uyum içerisinde sürdürülememesi, kuruluşlar arasında birlikteliği sağlayan yasal düzenlemelere uyulmamış olması ve ormancılık çalışmalarında ortaklaşa kullanılacak bir temel altlığın olmaması da orman kadastrounu olumsuz yönde etkilemektedir (DPT,2005).

Orman kadastro çalışmalarında genel sebeplerin yanında bölgelerin özel yapısından ve yöre halkının durumundan kaynaklanan sorunlar vardır. Karadeniz Bölgesinde tarım arazilerinin azlığından dolayı bölge halkı bulduğu her araziye sahiplenerek fındıklık ve çay bahçesi olarak kullanmakta ve sahiplendikleri bu arazileri kaybetmemek adına yapılması gereken kadastro çalışmalarına izin vermemektedir (Türker vd., 1999). Bunun yanında; Doğu Karadeniz Bölgesinde topoğrafik yapının düzgün olmayışı, iklimin her mevsim yağışlı ve nemli olması, hisseli parsellerin çok olması, parsellerin küçük olması ve arazide ulaşımın zor olması gibi nedenler kadastro çalışmalarını olumsuz yönde etkilemektedir (Acar vd., 1999).

5.2. Ağaçlandırma Sorunu

Ağaçlandırma çalışmalarında; ağaçlandırma yapılacak potansiyel sahalarda genellikle orman kadastro çalışmalarının tamamlanmamış olması, ağaçlandırma sahalarda ayrıntılı uygulama projelerinin zamanında düzenlenememesi, büyük emek, zaman ve para harcanarak tesis edilmiş olan ağaçlandırma sahalarda silvikültürel çalışmaların ihmal edilmesi, teknik ağırlıklı ve uzmanlık isteyen faaliyetlerden olan ağaçlandırma hizmetlerinde yeterli sayıda mühendisin bulunmaması Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü (AGM) birimlerinde yeterli araç ve gereç bulunmaması, teşkilatta çalışan idari ve teknik personelin özlük haklarında sorunlar bulunması, ağaçlandırma çalışmalarında; üniversiteler, araştırma kuruluşları ve uygulayıcı birimler

arasında yeterli iletişim ve eşgüdümüm bulunmaması ve finansman darboğazları nedeniyle verimli çalışılmaması, karşılaşılan temel sorunlar arasında yer almaktadır (DPT,2001).

5.3. Kırsal Fakirlik ve Orman-Halk İlişkileri Sorunu

Orman-halk ilişkileri kapsamında irdelenmesi gereken önemli bir boyut, ormanlarla iç-içe yaşayan, oldukça düşük bir gelir seviyesine sahip, yeterli büyüklükte ve düz araziye sahip olmayan, tarım arazisi olmaması gereken V.- VII. sınıf arazileri bu amaçla işleyen, parçalı yerleşim deseni nedeniyle alt yapı ve kamu hizmetlerinden yeterince yararlanamayan orman köylüleridir (Anonim, 2005). Dolayısıyla; bu koşullar altında yaşayan insanların hayat kalitesi ülke, hatta kırsal kesim ortalamasının çok altındadır. Bu nedenlerden dolayı, orman köylüleri orman kaynaklarına yönelmekte, yerleşim yeri ve tarla elde etmek için ormanlarda açmacılık yapmakta, kaçakçılık ve orman içinde hayvanlarını otlatmak suretiyle hayatlarını sürdürmektedir. Bu itibarla, kırsal yoksulluk, orman- halk ilişkilerini etkileyen önemli bir etken olmaktadır (Geray,1998).

Orman köylüsünün içinde bulunduğu kırsal fakirlik, bu kitleyi göçe zorlamakta, günümüzde hızla artan göç olgusu kentte hızlı nüfus artışı, yerleşim yeri, rekreasyon alanı, su ihtiyaçlarının artışına neden olmakta, bu da doğal kaynaklar üzerinde ayrıca bir baskı oluşumuna neden olmaktadır. Ayrıca, yeterli sayılmasa da, gayri safi milli hâsılanın artışı, iç ve dış turizmin hızlı gelişimi ve ikinci ev talebinin tırmanışı nedenleriyle orman kaynaklarına ek bir baskı oluşmuştur (Geray,1998).

Diğer taraftan, orman içinde yaşayan halkın buldukları yerde kalkındırılmasının sağlanması ve bu amaçla kooperatiflerin kurulmasının desteklenmesi gerektiği ormancılıkta kalkınmayı sağlamak amacıyla alınması gereken önlemler arasında belirtilmiş olduğu görülmektedir. Devam eden süreçte orman-halk ilişkilerinin iyileştirilmesi konusunda; kooperatifleşmenin teşviki ve kredilerle destekleme gibi orman köylüsünün sosyo-ekonomik yönden kalkındırılmasına ilişkin pek çok alanda düzenlemeler yapılmış olmasına rağmen, orman-halk ilişkileri günümüzde de ormancılık sektörünün önemli darboğazlarından birini oluşturmaktadır (DPT,1963–2001).

5.4. Arz Yetmezliği ve Gizli Yakacak Odun Tüketimi Sorunu

Ülkemiz orman alanlarının, odun hammaddesi üretimi açısından yaklaşık yarısının bozuk durumda ve verimli orman alanlarının az olması, birçok orman alanının ekolojik şartlarının zayıf olması, ulaşım yetersizliği ve sosyal baskılar nedeniyle bazı orman alanlarından üretim yapılamaması, ağaçlandırma çalışmalarının yetersizliği gibi nedenlerden dolayı ormanlardan mevcut odun üretim/arz miktarlarının potansiyel üretimin çok altında olması, ormanlardan gerçekleştirilen üretimin büyük kısmının kalitesinin düşük olması, OGM'nin içinde bulunduğu finansal darboğazlar arz-talep ilişkileriyle ilgili başlıca sorunlardır (DPT, 2001).

6. TÜRKİYE Ve DOĞU KARADENİZ ORMANCILIĞINDA ÖNE ÇIKAN SORUNLARI DOĞURAN KÖK SORUNLAR

Kalkınma planları, geçirmiş olduğu tarihi süreç incelendiğinde, Türkiye ormancılık sektörünün temel sorunlarının çok fazla değişmediği ve bu sorunların birbirleriyle bağlantılı olduğu görülmektedir. Buna ek olarak Doğu Karadeniz Bölgesinde yaşanan sorunların kökeninde ağırlıklı olarak; dar kapsamlı ormancılık anlayışı ve ormancılık yasal düzenlemelerinin yetersiz oluşu yer almaktadır. Ülke ve bölge ormancılığında yaşanan

sorunların temelini, aşağıda sırası ile tanıtılmaya çalışılacak olan "kök sorun"lar oluşturmaktadır.

6.1.Ormancılık Yönetim ve İşletmecilik Anlayışıyla İlgili Kök Sorun

Ülkemiz insanların ormana bakış açısı ve ülke ormanlarının yönetim ve işletmeciliğini üstlenen orman mühendisliği meslek sahiplerinin ormana ve ormancılığa bakışı ve orman kaynağını yönetme ve işletme zihniyeti, öncelikli bir kök sorun olarak görülmektedir.

Ormancılık mesleği sahipleri tarafından da ormanlar gelir elde edilen, yakın geçmişe kadar sadece odun hammaddesi üretimi yapılarak kar elde etmek amacıyla işletilen ekonomik bir faaliyet alanı olarak görülmüştür. Buna paralel olarak, ormanlardan faydalanmayı düzenleyen planlar odun hammaddesi üretimine yönelik olarak hazırlanmış, orman kaynağının sağladığı odun dışı orman ürünleri ve parayla ölçülemeyen diğer faydalar ihmal edilmiştir. Dolayısıyla orman teşkilatının yapı taşları olan orman işletmelerinde, odun hammaddesi üretiminin çokluğu başarı ölçütü olarak değerlendirilmiştir. Diğer bir ifadeyle, dar kapsamlı ormancılık anlayışı; su üretimi, biyolojik çeşitlilik, rekreasyon, yaban hayatı ve halkla ilişkiler gibi bazı faaliyet alanlarının ihmal edilmesi ve bu faaliyet alanlarına daha az kaynak ve personel ayrılması bir sonucunu doğurmuştur (Türker vd., 2006).

6.2. Ormancılık Mevzuatıyla İlgili Kök Sorun

6831 sayılı orman kanununun 1. maddesinde yapılan orman tanımının; orman ekosistemlerini ağaç ve ağaççık topluluklarına indirgeyerek, belirli genişlik ve uzaklık ile kullanım biçimlerini temel alarak tanımlaması, belirleme ve sınırlandırma çalışmalarının ekolojik ölçütlere dayandırılmasını rastlantılara bırakmıştır (Çağlar, 2000).

Yine Anayasanın 169.-170. ve 6831 sayılı kanununun 2. maddesi B bendinde orman niteliğini kaybeden alanların orman sınırları dışına çıkarılması uygulamaları, hukuksal dayanağı olan ancak gerekçeleri bilimsel olmayan ve ormanlara zarar veren bir süreçtir. Üzerindeki ağaç ve ağaççık toplulukları insan müdahalesiyle yok edilen alanlar orman niteliğini kaybettiği iddiasıyla orman sınırları dışına çıkarılmakta ve ormanlara zarar veren kişiler ödüllendirilmektedir.(Çağlar, 2000).

6.3. Ormancılık Örgütlenmesiyle İlgili Kök Sorun

Ülkemiz ormancılığının mevcut durumuna bakıldığında, özellikle ormancılık örgüt yapısı ve yasal mevzuatı, personel üzerindeki politik baskılar, aşırı personel istihdamı gibi sıralanabilecek bazı konular orman işletmeciliği faaliyetlerinde yönetim işlevinin etkin bir şekilde yerine getirilmesini engelleyen başlıca sorunlar olarak ortaya çıkmaktadır (Türker, 2000).

Orman kaynaklarının etkin ve verimli bir şekilde yönetilmesine engel olan bir başka darboğaz ise, ormancılık örgütlenmesindeki kararsızlıktır. Türkiye'nin yaşadığı bazı siyasi dalgalanmalar sırasında bunun örnekleri görülmüştür. Nitekim 1980'de, 1980 ile 1991 arasında ve 1991 yılındaki örgütsel gelişmeler, bilgi birikimi, işbölümü ve psikolojik etki yönünden olumsuzluklar doğurmuştur. Yine bu bağlamda olmak üzere, bazen bölge müdürlüklerinin, bazen işletme müdürlüklerinin sayısı azaltılmış ya da arttırılmıştır. Ayrıca, temelde ormancılık dışı etkilerle, başarılı bir atama ve yükseltme düzeni kurulamamıştır (Geray, 1998).

6.4. Ormanlık Sektörünün Siyaset yapıcılar ve Karar Alıcılar Nezdinde İhmal Edilebilir Sektör Olarak Görülmesiyle İlgili Kök Sorun

Türkiye ormanlık sektörünün toplam üretiminin, ülke ekonomisinin 64 sektörünün oluşturduğu toplam üretimi içindeki payı %0,5 olmaktadır. Bir başka ifadeyle, ormanlık sektörü üretim ağırlığının ülke ekonomisi içindeki katkısı binde beş gibi düşük seviyelerde kalmakta ve bu sektör milli ekonomiye katkısı en az olan sektörlerin başında gelmektedir. Bu durum; ormanlık sektörünün sadece parayla ifade edilebilen faydalarının hesaplara katılmasından kaynaklanmaktadır. Bunun yanında, ormanlık sektörünün parayla ifade edilemeyen hizmetlerinin de hesaplara katılmasıyla bu değer daha da yükseleceği ortadadır (Türker, 1999).

Görüldüğü gibi parayla ölçülebilen ya da ölçülemeyen ancak bazılarının yerine ikamesi mümkün olmayan faydalar üreten, kırsal kalkınmada önemli rolü olan ve çeşitli kurum ve kuruluşlara ucuz odun hammaddesi sağlamak gibi önemli sorumlulukları üstlenen ormanlık sektörünün, yukarıda açıklanan nedenler dolayı ülke ekonomisinde gerçek ağırlığı ortaya konulamamakta, sektör hak ettiği değeri görememekte ve buna paralel olarak yeterli mali kaynağa ulaşamamaktadır (Türker vd., 2006).

6.5. Ormanlık Yönetim ve İşletmeciliğinde Katılımcı Yaklaşım Eksikliğiyle İlgili Kök Sorun

Ülkemizde ormanların tamamına yakını devlet mülkiyetinde olup, korunması, geliştirilmesi ve işletilmesi ya da faydalanılmasına ilişkin faaliyetler Orman Bakanlığı'nın değişik birimlerince yürütülmektedir. Dolayısıyla, orman kaynaklarına ve bu kaynaklardan elde edilen faydalara ilişkin toplumsal bilincin oluşmasında orman teşkilatına önemli görevler düşmektedir. Zira, orman kaynaklarının yönetimi sürecinde, orman teşkilatı ile çeşitli toplum kesimleri ve bazı sektörler arasında karşılıklı bir etkileşimin olması kaçınılmazdır. Bu etkileşimin gerçekleşmesi, orman kaynakları yönetiminde katılımçılık ilkesine uyulmasını gerektirmektedir (Öztürk vd., 2003).

Bilindiği üzere, günümüze gelinceye kadar, orman kaynaklarından elde edilen ürün ve hizmetlere yönelik talepler, sayı ve çeşit olarak artmış, buna karşılık ormanlar giderek kıt bir kaynak olma özelliğine bürünmüştür. Bu süreçte, orman kaynakları yönetimi faaliyetlerinin öneminin artması yanında, söz konusu yönetim faaliyetlerinin sadece ormancılar tarafından verilen kararlarla yürütülemeyeceği ya da yürütülmemesi gerektiği de ortaya çıkmıştır. Zira, orman kaynaklarıyla, dolayısıyla onun sağladığı çeşitli çıkar ve faydalarla ilişkili olmayan hiç kimse söz konusu değildir (Geray, 1998).

7.TARTIŞMA VE SONUÇ

Gerek dünya gerekse ülke ve daha özelinde bölgede yaşanan ormanlıkla ilgili sorunların ve bu sorunların çözümlenememesine neden olan köksorunların bazılarının benzerlik taşıdığı görülmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde; yaşanan sorunların temelinde orman kaynağının öneminin anlaşılammış olması yatmaktadır. Orman ekosistemi canlı ve cansız çevrenin aralarında oluşturdukları karşılıklı ve dinamik ilişkiler nedeniyle dünya üzerindeki tüm canlıların yaşamı ve gelişimlerini etkileyen önemli bir birliktir. İnsanoğlunun yüzyıllardır 6000 den fazla kullanım yeri olan odun hammaddesi gereksinimi karşılayan ormanlar, ormansızlaşma, orman örtüsündeki değişimler sonucunda ortaya çıkan çevresel etkilerden dolayı diğer işlevleri nedeniyle dikkat çekici olmuştur. Toplum orman kaynaklarının

sunduğu ana ürünlerden başka çevre koruma etkilerinin de olduğu bilincine geç de olsa varmıştır(DPT, 2001).

Ayrıca, ekonomiyi oluşturan sektörlerin bir bütün olduğu ve birbirlerinin etkilediği gerçeği dikkate alındığında, diğer sektörlerdeki başarısız yönetimin ormancılık sektörünü de olumsuz etkilediği gözden uzak tutulmamalıdır. Ek olarak;ekonomik, sosyal ve çevresel koşullardaki değişikliklere karşı bütünleşik bir yaklaşım izlenmeli, ormancılık sektörü dışındaki diğer sektörlerle birlikte çalışılarak, sürdürülebilir çoklu-sektör tavrı geliştirilmelidir. Ormanlar üzerinde olumsuz etkileri azaltmak üzere; iklim değişikliği, biyo-enerji, su, biyoçeşitlilik, gıda güvenliği ve yoksulluk gibi önemli konularda yerel, ulusal, bölgesel ve küresel ölçekte bütünleşik sektörel eylemler başlatılmalıdır(OGM, 2009).

Buna ilave olarak;, ormanların sadece parayla ifade edilen faydalarının yanı sıra, parayla ifade edilemeyen hizmetlerinin de bilançolara dahil edilmesi ile, sektörün ülke ekonomisindeki yeri ve önemi fark edilecek, böylece ülke ekonomisinde hak ettiği değere ulaşan ormancılık sektörüne ayrılan kaynağın payı da artacaktır. Dolayısıyla, mali olarak daha güçlenen ormancılık sektörünün kendinden bekleneni verebilecek, daha etkin ve verimli çalışabilmesi için uygun ortam sağlanmış olacaktır.

Diğer taraftan; farklı paydaşların ihtiyaçları, ilgi ve beklentilerinin belirlenmesine imkan sağlayan, dünya ve ülke ormancılığında ihmal edilen katılımcı yaklaşım anlayışına önem verilmesiyle; ormancılık çevre etkileşiminin düzenli ve dengeli bir şekilde yürütülmesi, orman teşkilatı- toplum çatışmalarını azaltma, orman kaynaklarında koruma-kullanma dengesini sağlama, ormancılıkta ve özellikle de orman işletmeleri düzeyinde yöresel talepleri ve şartları dikkate alan rasyonel planlar geliştirme ve sonuçta etkin, verimli ve sürdürülebilir bir orman işletmeciliği faaliyeti gerçekleştirilecektir (Öztürk vd., 2003).

Ormancılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliği için güçlü finansman yöntemleri oluşturulması şarttır. Bu nedenle sürdürülebilir ormancılığın finansmanını sağlamak amacıyla farklı yöntemler geliştirilmiştir. Bu yöntemler arasında, son yıllarda karbon fonları ve çeşitli uluslararası transfer mekanizmalarının da içerisinde yer aldığı uluslararası yöntemlere ilginin arttığı söylenebilir. Aynı zamanda, ulusal düzeyde de sürdürülebilir orman yönetimi için yapılan yatırımların büyüklüğünü ve etkinliğini artırmaya yönelik farklı finansman yöntemleri geliştirilmektedir (Tosunoğlu vd., 2009).

Küresel nüfusun ve doğal kaynaklara olan talebin artması nedeniyle; şehirler ve kasabalar, tarımsal araziler ve doğal ormanlarda ağaçlandırma çalışmalarının önemi giderek artacaktır. Ağaçlandırma çalışmaları ayrıca; iklim değişikliğinin hafifletilmesi, bozulmuş arazinin yenilenmesi ve diğer çevresel faydalara da katkıda bulunacaktır (OGM, 2009).

Bununla birlikte; ulusal ve küresel düzeyde çevresel, ekonomik, sosyal işlevleri içeren bir anlayış olarak beliren ormancılık anlayışı; ormancılık eğitiminin de farklı anlayışları içerecek şekilde yeniden yapılandırılmasını gerekli kılmıştır. Bugün bazı dünya ülkelerinde Orman Mühendisliği bölümü; Doğal Kaynak Yönetimi, Çevre amenajmanı, Ekoloji Mühendisliği gibi değişik bölümler halinde yeniden düzenlenmektedir (Erdaş, 2008).

Son olarak;uluslar arası düzeyde alınan kararların, benimsenen politikaların ülke hükümetlerince dikkate alınmasını sağlayacak, müeyyideye sahip yetkili kurumlar oluşturulması da önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Acar, H., Yavuz A., Erođlu H., 1999, Doğu Karadeniz Bölgesinde Orman Kadastrosu Çalışmaları, Doğu Karadeniz Bölgesinde Kadastro ve Mülkiyet Sorunları Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, KTÜ, Trabzon, 219 -228.
- Çağlar, Y., 2000, Biz Gideriz Ormana, Ankara.
- DPT, 1963. I. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963–1967), TC Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara
- DPT, 1967. II. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968–1972), TC Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara
- DPT, 1973. III. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973–1977), TC Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara
- DPT, 1979. IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979–1983), TC Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara
- DPT, 1985.V. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985–1989), TC Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara
- DPT, 1990.VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990–1994), TC Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.
- DPT, 1996. VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996–2000), TC Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.
- DPT, 2001a. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001–2005), TC Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.
- DPT, 2001b. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Ormanlık Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT Yayın No:2531, ÖİK Yayın No:547, Ankara.
- DPT, 2007. Dokuzuncu Kalkınma Planı. Ormanlık Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Ankara. No: 2712, Ö_K: 665 Erişim: <http://ekutup.dpt.gov.tr/ormancil/oik665.pdf>, 01.01.2010
- Erdaş, O.,2008. Tarihsel Süreci İçerisinde Felsefi Görüşlerin Eğitime Bakışı Çağdaş Eğitim ve Ormanlıkta Çağdaş Eğitimden Beklentiler, 150. Yılında Türkiye’de Ormanlık Eğitimi, 3.Ulusal Ormanlık Kongresi, Ankara, 15-29.
- FAO, 1954. 4th World Forest Congress, Erişim: <http://www.fao.org/forestry>, 02.01.2010
- FAO, 1960. 5th World Forest Congress, Erişim: <http://www.fao.org/forestry>, 02.01.2010
- FAO, 1966. 6th World Forest Congress, Erişim: <http://www.fao.org/forestry>, 02.01.2010
- FAO, 1972. 7th World Forest Congress, Erişim: <http://www.fao.org/forestry>, 03.01.2010
- FAO, 1978. 8th World Forest Congress, Erişim: <http://www.fao.org/forestry>, 03.01.2010
- FAO, 1985. 9th World Forest Congress, Erişim: <http://www.fao.org/forestry>, 04.01.2010
- FAO, 1991. 10th World Forest Congress, Erişim: <http://www.fao.org/forestry>, 04.01.2010
- FAO, 1997. 11th World Forest Congress, Erişim: <http://www.fao.org/forestry>, 04.01.2010
- FAO, 2002. Sustainable Forest Management Programme in African ACP Countries: Review and Reform of Fiscal Policies Affecting Forest Management., Erişim:<http://www.fao.org/forestry/2366/en>, 05.01.2010
- FAO, 2003. 12th World Forest Congress, Erişim: <http://www.fao.org/forestry>, 05.01.2010
- FAO, 2009. State of the World’s Forest, Erişim: <http://www.fao.org/forestry>, 05.01.2010
- FAO, 2010b. Forestry economic and finance, Erişim: <http://www.fao.org/forestry/education/en/>, 06.03.2010
- FAO, 2010b. Forestry education responding to changing needs, Erişim: <http://www.fao.org/forestry/finance/en/>, 06.03.2010

- Geray, A.U., 1989. Ormanlılığın Çağdaş Çerçevesi, İÜ Orman Fakültesi Dergisi, Seri B, 39,4, 17-27, İstanbul.
- Geray, A.U., 1998. Ulusal Çevre Eylem Planı- Orman Kaynakları Yönetimi, DPT Yayını, ISBN 975-19-1917-7, Ankara.
- Konukçu, M.,2001. Ormanlar ve Ormanlılığımız, Devlet Planlama Teşkilatı, Yayın No:2531 Ankara.
- OGM, 2009. XIII. Dünya Ormanlık Kongresi Sonuç Raporu, Erişim: <http://www.web.ogm.gov.tr>, 30.12.2009.
- Özden, S., Atmış, E., 2009. XIII. Dünya Ormanlık Kongresi'den Notlar, Orman ve Av,Sayı:5, 4-8
- Öztürk, A., Türker, M.F., Karagöl, N., 2003.Türkiye Orman Kaynakları Yönetiminde Katılımcılık, II. Ulusal Ormanlık Kongresi, Türkiye Ormanlarının Yönetimi ve Katılım, Türkiye Ormanlar Derneği, Ankara, 344-359.
- Tosunoğlu, Ş., Başar, M. Ve Kılıçaslan Y., 2009. Sürdürülebilir Ormanlık Faaliyetlerinin Finansmanı, Erişim: <http://www.econ.anadolu.edu.tr>, 03.03.2010.
- Türker, M.F. Gümüş C. Ve Ayaz, H., 1995. Türkiye' de Orman Ekonomisi İle İlgili Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Türkiye Ormanlık Raporu, 80-102, KTÜ Orman Fakültesi Yayın No: 48, Trabzon.
- Türker, M.F., 1999. Girdi-Çıktı Analizi Yardımıyla Ormanlık Sektörünün Ülke Ekonomisi İçindeki Öneminin Belirlenmesi, Tr.J.of Agriculture and Forestry, 23 (1999) Ek Sayı 1,229-237.
- Türker, M.F., 2000. Orman İşletmeciliği Ders Notu, KTÜ Orm.Fak. Ders Notları Yayın No: 59, Trabzon.
- Türker, M.F., Pak, M., Öztürk, A., 2001. Toplam Ekonomik Değer Yaklaşımı ve Orman Kaynaklarının Sunduğu Ürün ve Hizmetlerin Bu Kapsamda İrdelenmesi, I. Ulusal Ormanlık Kongresi, Türkiye Ormanlar Derneği, Ankara, 171-182.
- Türker, M.F., Genç C., Aydın Yeni F., 2006. Beş Yıllık Kalkınma Planları Yardımı İle Ülkemiz Ormanlılığının Sosyo-Ekonomik Kapsamlı Sorunları Ve Bu Sorunları Doğuran Kök Sorunların İrdelenmesi, Ormanlıkta Sosyo-Ekonomik Sorunlar Kongresi Bildiriler Kitabı, Ilgaz/Çankırı, 279-287.
- WFC, 2009. History of the WFC, Erişim: <http://www.wfc2009.org/en/index.asp>, 10.01.2010.